

2014-CÜ İL ÜÇÜN “UNİVERSİTET QRANTI” MÜSABİQƏSİ (EIF/MQM/Universitet-2014-5(20)) ÇƏRÇİVƏSİNDƏ YERİNƏ YETİRİLMİŞ LAYİHƏ ÜZRƏ NƏŞRLƏR VƏ ƏSAS ELMİ NƏTİCƏLƏR

Tərəfimizdən bəzi monoterpenlərin alkoksihalogenləşməsi reaksiyaları aparılmışdır. Bu reaksiyalarda halogen daşıyıcı kimi N-bromsuksinimiddən (BSi) kristallik yoddan (HgO-nin iştirakı ilə) istifadə olunmuşdur.

Bəzi monoterpenlərin N-bromsuksinimid və ya kristallik yodla (HgO-nin iştirakı ilə) doymamış C3-spirotlarla alkoksihalogenləşməsi intratsiklik ikiqat rabitəsi üzrə stereo- və regioselektiv gedir. İlk maddələrlə reaksiya nəticəsində 65% çıxıma qədər reaksiya məhsulları alınır. Bu tip birləşmələrin tərkibində halogen atomunun, doymamış ikiqat və üçqat rabitələrin iştirakı ilə üzvi sintezdə onları tətbiq etməklə ən müxtəlif praktik cəhətdən dəyərli məhsulların alınmasına nail olunur.

Allil və propargil efirlərinin xüsusən onların hidrosil və halogenli törəmələrinin alınma üsullarının təkmilləşdirilməsi onların kimyəvi xassələrinin öyrənilməsi və tətbiq sahələrinin genişləndirilməsi hazırkı dövrdə üzvi birləşmələrin sintezinin obyekt kimi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu birləşmələrin tərkibində C=C, C≡C, C-OH, C-Hal reaksiya mərkəzlərinin olması C-C rabitəsinin formalaşmasında böyük əhəmiyyətə malikdir və heterotsiklik birləşmələrin alınmasında istifadə olunur. C3-spirotların efirləri, onların hidrosil və halogen tərkibli törəmələri bioloji aktiv birləşmələr olaraq şişə qarşı preparat kimi tibbdə, metalların turş mühitdə inhibitorları kimi istifadə oluna bilərlər.

Tərəfimizdən propargilbromidin doymamış spirtlərlə reaksiyası nəticəsində müvafiq əvəzlənmiş butinolların propargil efirləri alınmışdır. Reaksiya məhsullarının yüksək çıxımına nail olmaq üçün reaksiya fazalararası kataliz şəraitində-trietilbenzilammonium xloridin (TEBAX) iştirakı ilə aparılmışdır.

Müvafiq asetilen spirtləri bizim tərəfimizdən məlum üsullarla alınmışdır.

Əvvəllər bu növ doymamış efirləri turşu katalizatorunun iştirakı ilə, əsasən sulfat turşusu və ya p-toluolsulfoturşunun iştirakı ilə alınırdı, bu da bir sıra yanaşı reaksiyaların (əsasən dehidratlaşma reaksiyaları) getməsi ilə müşayiət olunurdu, turş mühit aqressiv mühit olduğundan mexaniki qurğuları korroziyaya uğradırdı.

Yüksək parçalanmaya malik NMR spektrometrinin köməyi ilə alınan maddələrin quruluşu müəyyən olunmuşdur. Alınan birləşmələrin NMR spektrlərinin analizi H1(3JH1-H2=10.1 və 4.4Hs) və H6(3JH6-H5=8.3 və 0.7 Hs) atomlarının visinal, 6H atomun aksial (3JH4-H5=11.6 və 6.9 Hs) vəziyyətlərdə olduğunu göstərir. İkiqat rabitə üzrə reaksiya trans-birləşmə ilə nəticələnir. Uzaq SSQT 4J3H10-βH2=0.7 Hs olması propinil (propinil) oksi qrupun β-orientasiyalı olduğuna dəlalət edir. Tsikldə olan metin protonlarına 4CHX (X=Br, I) məxsus olan siqnalların 4.2-4.3 m.h. çıxması reaksiyanın Markovnikov qaydasına uyğun getdiyini göstərir. Bu reaksiyanı reallaşdırarkən əvvəllər məlum olan bitsiklik bromefirin alkoksiyodlaşma məhsulu ilə müqayisədə molekul daxili tsiklləşmə reaksiyasındakı fərq müəyyən olunmuşdur.

Bizim tərəfimizdən propargilbromidin doymamış spirtlərlə reaksiyası nəticəsində müvafiq əvəzlənmiş butinolların propargil efirləri alınmışdır. Reaksiya məhsullarının yüksək çıxımına nail olmaq üçün reaksiya fazalararası kataliz şəraitində-trietilbenzilammonium xloridin (TEBAX) iştirakı ilə aparılmışdır.

№	Nəşr haqqında məlumat (Məqalələr)	Tam mətn
1	<p>Məqalənin adı: Алкоксиодирование некоторых замещенных п-аллилбензолов и циклизация полученных продуктов</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Хабибова А., Гурбанова Р., Гурбанова А., Байрамова С., Алескерова Э.</p> <p>Nəşrin adı: Нефтепереработка и Нефтехимия, №2, 2016, Москва, с.25-27</p> <p>E-link: http://nph.ru/modules/articles/article.php?id=161</p> <p>DOI: -</p> <p>İndeksənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
2	<p>Məqalənin adı: Йодалкоксилирование гептена-1 пропаргиловым спиртом и исследование свойств полученных соединений</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Хабибова А., Джафарова Н., Байрамова С., Гурбанова Р., Гурбанова А., Алескерова Э.</p> <p>Nəşrin adı: Мир нефтепродуктов, №5, 2016, с.12-14</p> <p>E-link: http://www.neftemir.ru/modules/news/index.php?storytopic=3&PHPSESSID=8aa69ff4bd0413d154c9a65e6fa4dfa3</p> <p>DOI: -</p> <p>İndeksənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
3	<p>Məqalənin adı: Синтез пропаргиловых эфиров 1,1-диорганил-3-бутин-1-олов</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Хабибова А., Курбанова Р., Курбанова А., Байрамова С., Алескерова Э.</p> <p>Nəşrin adı: Мир нефтепродуктов, №11, 2015, с.25-27</p> <p>E-link: http://www.neftemir.ru/modules/news/index.php?storytopic=3&PHPSESSID=8aa69ff4bd0413d154c9a65e6fa4dfa3</p> <p>DOI: -</p> <p>İndeksənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
4	<p>Məqalənin adı: Региоселективное алкоксигалогенирование индена непредельными C₃-спиртами</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Хабибова А., Джафарова Н., Алескерова Е., Курбанова Р., Курбанова А., Алескерова Э.</p> <p>Nəşrin adı: Мир нефтепродуктов, №1; 2016; с.22-24</p> <p>E-link: http://www.neftemir.ru/modules/news/index.php?storytopic=3&PHPSESSID=8aa69ff4bd0413d154c9a65e6fa4dfa3</p> <p>DOI: -</p> <p>İndeksənmə: -</p> <p>İF: -</p>	